

SŁOWNICZEK POJĘĆ WYSTĘPUJĄCYCH W OPINIACH I ORZECZENIACH WYDAWANYCH PRZEZ PORADNIĘ PSYCHOLOGICZNO – PEDAGOGICZNĄ W ŚWIĘTOCHŁOWICACH

AFAZJA – trudności w używaniu języka mówionego-ekspresyjnego i/lub w rozumieniu mowy oraz rozumieniu tekstu czytanego – czyli w odbiorze języka;

ANALIZA GŁOSKOWA I SYLABOWA – umiejętność rozkładania słów na głoski i na sylaby;

ANALIZA I SYNTEZA – ogół czynności dokonywania rozkładu całości na poszczególne elementy składowe oraz scalania tych elementów w całość;

ASTYGMATYZM – wada wzroku polegająca na zniekształceniu widzenia, wskutek niedokładnie kulistej powierzchni rogówki lub soczewki oka; powoduje, że widziany obraz jest nieostry w pewnych obszarach pola widzenia z każdej odległości /Nawet dobre szkła nie są w stanie w pełni skorygować astygmatyzmu i dlatego osoba z astygmatyzmem ma problemy z wykorzystaniem przyrządów optycznych/;

AUTYZM – całościowe zaburzenie rozwojowe, które charakteryzują współwystępujące trzy grupy cech: upośledzenie funkcjonowania społecznego, zaburzenia komunikacji oraz ograniczony i powtarzający się wzorzec aktywności;

BLINDYZMY – rodzaj sensoryzmów występujących najczęściej u niewidomych, słabo widzących oraz u osób z jednoczesnym deficytem wzroku i słuchu, polegające np. na: uciskaniu gałek ocznych, kręceniu się w kółko lub podskakiwaniu, kołysaniu się w tył i w przód lub w lewo i prawo, potrząsaniu głową;

BŁĘDY SPECYFICZNE – błędy popełniane podczas pisania, charakterystyczne dla dysleksji rozwojowej, symptomatyczne dla nieprawidłowo rozwijających się/zaburzonych funkcji wzrokowych, słuchowo-językowych, deficytach rozwoju funkcji ruchowych, zakłóceniach lateralizacji, zaburzeniach orientacji przestrzennej;

CAŁOŚCIOWE ZABURZENIA ROZWOJOWE – grupa zaburzeń, która charakteryzuje się jakościowymi nieprawidłowościami interakcji społecznych i wzorców porozumiewania się oraz ograniczonym, stereotypowym, powtarzającym się repertuarem zainteresowań i aktywności; należy do nich m.in. autyzm i zespół Aspergera;

CENTRALNE ZABURZENIA PRZETWARZANIA SŁUCHOWEGO – zaburzenie pracy zmysłu słuchu wynikające z nieprawidłowości na poziomie centralnego układu nerwowego, obejmuje zaburzenia m.in.: lokalizacji źródła dźwięku, różnicowania dźwięków, analizy i integracji czasowej oraz porządkowania dźwięków; powoduje problemy w nauce, także czytania i pisania;

DEFICYTY ROZWOJOWE – opóźnienia rozwoju psychoruchowego, wolniejsze tempo rozwoju pewnych funkcji; mogą obejmować większy obszar – wtedy są parcjalne (np. motoryki dużej i małej, mowy), mniejszy – fragmentaryczne (motoryki rąk lub tylko mowy czynnej);

DEFICYTY SPRZĘŻONE – deficyty, dysfunkcje występujące równocześnie w różnych obszarach rozwojowych, często jedno są konsekwencją innych;

DIAGNOZA FUNKCJONALNA (badanie profilu psychoedukacyjnego) - ma na celu określenie poziomu funkcjonowania dziecka w poszczególnych sferach rozwojowych. Określa mocne i słabe strony dziecka, wskazuje deficyty oraz potencjał rozwojowy;

DOSTOSOWANIE EGZAMINÓW ZEWNĘTRZNYCH – dostosowanie warunków i form przeprowadzania egzaminów odpowiednio do potrzeb uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; przyznawane uczniowi przez dyrektora szkoły na wniosek rodziców, opiekunów lub pełnoletniego ucznia posiadającego odpowiednie orzeczenie, opinię, zaświadczenie lekarskie lub opinię Rady Pedagogicznej, w ramach dopuszczalnych sposobów zawartych w Komunikatach dyrektora CKE;

DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH – zindywidualizowanie metod, form i środków nauczania, systemu wymagań i oceniania lub opracowanie indywidualnego programu, dostosowanego do indywidualnych potrzeb i możliwości ucznia, czyli jego mocnych stron i deficytów; dotyczy uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;

DYSFUNKCJA – deficyt, pewien stopień zaburzenia czy niesprawności w zakresie jakiejś funkcji;

DYSGRAFIA – trudności w opanowaniu poprawnej formy graficznej pisma wynikające z zaburzeń funkcji percepcyjno-motorycznych: motoryki rąk, funkcji wzrokowych i koordynacji wzrokowo-ruchowej;

DYSKALKULIA – specyficzne trudności w uczeniu się matematyki; brak adekwatnego do wieku poziomu biegłości w procesach matematycznych (kłopoty z wykonywaniem pomimo inteligencji w normie, sprzyjających warunków edukacyjnych, braku zaburzeń emocjonalnych i odpowiedniego poziomu motywacji do nauki);

DYSLEKSJA – rozumiana jako specyficzne trudności w czytaniu, przejawiające się zarówno zaburzeniami tempa i techniki czytania, jak i stopnia rozumienia treści;

DYSLEKSJA ROZWOJOWA – specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu; w ramach tego syndromu wyróżnia się trzy węższe terminy: dysleksja, dysortografia, dysgrafia; określenie „rozwojowa” oznacza, że trudności ujawniają się od początku nauki szkolnej; specyficzne trudności w opanowaniu czytania i pisania są konsekwencją zaburzeń funkcji percepcyjno-motorycznych i ich integracji; nie rozpoznaje się u dzieci z: inteligencją niższą niż przeciętna, niepełnosprawnością intelektualną, niedosłuchem, niedowidzeniem, chorobami neurologicznymi (epilepsja, mózgowie porażenie dziecięce, po urazach głowy lub zapaleniu opon mózgowych), zaniedbanych środowiskowo;

DYSORTOGRAFIA – specyficzne trudności w opanowaniu poprawnej pisowni, przejawiające się popełnianiem różnego typu błędów: typowo ortograficznych (pomimo znajomości zasad pisowni) oraz/lub specyficznych, takich jak: mylenie liter, opuszczanie lub dodawanie liter i sylab, pisanie liter i cyfr zwierniadłanie;

DYSPRAKSJA – zaburzenie neurologiczne, polegające na ograniczeniu planowania, organizacji i koordynacji ruchu; powoduje problemy z poruszaniem się, wykonywaniem różnych czynności ruchowych (zaplanowaniu ich i płynnym wykonaniu, w prawidłowej kolejności od początku do końca); jej przyczyną są zaburzenia funkcji czuciowo-ruchowych (dotykowych, proprioceptywnych i przedsiorkowych) oraz schematu ciała;

DYSTRAKTORY – czynniki rozpraszające uwagę, przeszkadzające w skupieniu; dzielą się na zewnętrzne (np. odgłosy z ulicy) i wewnętrzne (myśli, emocje);

FUNKCJE POZNAWCZE – procesy, dzięki którym odbieramy informacje z otoczenia, uzyskując wiedzę o świecie; należą do nich: wrażenia, spostrzeżenia, myślenie, uwaga oraz pamięć;

HIPOTONIA – zbyt niskie napięcie mięśniowe, współwystępuje z nią często męczliwość. Można ją zaobserwować u wielu dzieci z dyspraksją. Należy do dysfunkcji układu przedsiorkowego;

ILORAZ INTELIGENCJI – ilościowy wskaźnik pozwalający na globalną ocenę poziomu rozwoju umysłowego badanego; na jego podstawie można ustalić, jaki jest poziom inteligencji badanej osoby: inteligencja wysoka, powyżej przeciętnej, przeciętna, poniżej przeciętnej, upośledzenie umysłowe;

INDYWIDUALNY PROGRAM NAUCZANIA – nauka w zakresie jednego, kilku lub wszystkich obowiązujących zajęć edukacyjnych, przewidzianych w szkolnym planie nauczania dla danej klasy, według programu dostosowanego do uzdolnień, zainteresowań i możliwości edukacyjnych ucznia;

INDYWIDUALNY TOK NAUCZANIA – nauka według systemu innego niż udział w obowiązkowych zajęciach edukacyjnych, w zakresie jednego, kilku lub wszystkich obowiązujących zajęć edukacyjnych, przewidzianych w szkolnym planie nauczania dla danej klasy;

INTEGRACJA PERCEPCYJNO-MOTORYCZNA – współdziałanie funkcji wzrokowych, słuchowo-językowych i ruchowych; dzięki prawidłowemu rozwojowi tych funkcji i ich integracji sprawnie realizowana jest m.in. czynność czytania i pisanie;

INTEGRACJA SENSORYCZNA (SI) – proces organizacyjny docierających do ciała informacji pochodzących z poszczególnych układów zmysłowych, tak by mogły być wykorzystane w celowym kończącym się sukcesem działaniu. Podczas tego procesu współpracuje ze sobą wiele struktur mózgu, które otrzymane informacje rozpoznają, organizują, rejestrują i łączą ze sobą w taki sposób, że osoba może reagować odpowiednio do wymagań otoczenia;

KOMPENSACJA – zastąpienie funkcji uszkodzonego organu przez wzmożone funkcje innego; w węższym znaczeniu – wspieranie rozwoju zaburzonych funkcji przez wykorzystywanie i rozwijanie funkcji sprawniejszych;

KOMPETENCJE JĘZYKOWE, komunikacyjne – wiedza i umiejętność posługiwania się znakami werbalnymi i pozawerbalnymi w celu skutecznego przekazywania myśli lub emocji; jest to również umiejętność właściwego odbioru i zrozumienia komunikatu werbalnego przekazywanego przez innych; szerokie pojęcie zawiera w sobie umiejętność porozumiewania się, czytania ze zrozumieniem, a także umiejętność skutecznego komponowania myśli w formie pisemnej;

KONCENTRACJA UWAGI – wyodrębnianie istotnych elementów z pola percepcyjnego (np. wzrokowego, słuchowego czy dotykowego), czyli skupienie uwagi na jakiejś rzeczy lub czynności;

KOORDYNACJA WZROKOWO-RUCHOWA – współdziałanie, zharmonizowanie funkcji wzrokowych, ruchowych i manipulacyjnych;

KRÓTKOWZROCZNOŚĆ – miopia lub w języku potocznym bliskowzrocność to wada wzroku polegająca na wyraźnym widzeniu przedmiotów znajdujących się blisko, podczas gdy przedmioty znajdujące się w oddali wydają się być zamazane;

LABILNOŚĆ EMOCJONALNA – szybkie zmiany nastroju, np. przechodzenie od płaczu do śmiechu; niestabilność emocjonalna;

LATERALIZACJA, stronność – dominacja czynnościowa narządów ruchu (ręki, nogi) i zmysłu (oka, ucha) po tej samej stronie ciała; określa się ją jako preferencję do używania ręki, nogi, oka i ucha po danej stronie ciała; każde dziecko rodzi się z określoną predyspozycją do stronności;

MATERIAŁ ATEMATYCZNY – materiał „niemający tematu”, czyli neutralny treściowo, nieposiadający określonego znaczenia, np. rysunki geometryczne; cechą różnicującą, jest najczęściej kształt, kolor, liczba elementów określonego rodzaju lub ich ułożenie; zadania z wykorzystaniem materiału atematycznego są najbardziej niezależne od doświadczeń dziecka uwarunkowanych czynnikami środowiskowymi (dotyczy on analizy i syntezy wzrokowej);

MATERIAŁ SYMBOLICZNY – materiał odwołujący się do znaków językowych i innych graficznych znaków specjalnych: słów, symboli, liczb (w odniesieniu do analizy i syntezy wzrokowej);

MATERIAŁ TEMATYCZNY – materiał posiadający określony temat, sens, treść, o charakterze rysunków konkretnych obiektów: przedmiotów, ludzi, zwierząt; związany często z posiadanym doświadczeniem;

MOTORYKA – całościowy kształt różnych form ruchów całego ciała człowieka; wyróżniamy motorykę dużą, małą i artykulacyjną; rozwój motoryki jest bardzo istotny dla prawidłowego funkcjonowania dziecka, jest doskonałą podstawą do nauki pisania i czytania, koncentracji, orientacji przestrzennej, koordynacji wzrokowo-ruchowej, jeśli przebiega bez zakłóceń;

MOTORYKA ARTYKULACYJNA – sprawność narządów mowy umożliwiającą prawidłową realizację głosek;

MOTORYKA DUŻA – sprawność ruchowa całego ciała (utrzymywanie równowagi i koordynacja ruchów, bieganie, skakanie, pokonywanie przeszkód, rzucanie, celowanie itp.);

MOTORYKA MAŁA – sprawność dłoni i palców, szybkość i precyzja ruchów umożliwiającą wykonywanie m.in. takich czynności jak: chwytanie przedmiotów, zawiązywanie butów, zapinanie guzików, rysowanie, lepienie z plasteliny, pisanie itp.;

MUTYZM – zaburzenie komunikacyjne o podłożu psychogennym; niemożność wypowiedzania się przy zachowaniu rozumienia mowy; ze względu na zakres wyróżnia się: mutyzm całkowity (przejawiający się niezmiennie, w każdej sytuacji i w odniesieniu do wszystkich osób) i wybiórczy (selektywny, częściowy, pojawiający się tylko w pewnych sytuacjach lub w odniesieniu do pewnych osób);

MYŚLENIE – czynność poznawcza dzięki, której człowiek dochodzi do pośredniego i uogólnionego poznania rzeczywistości;

MYŚLENIE ANALITYCZNE oznacza myślowe rozdzielanie danych całości np. przedmiotów, zjawisk, sytuacji, zadań i przez to wykrywanie ich części składowych, prawidłowa selekcja informacji i „wychwytywanie” tego, co istotne, dostrzeganie zależności pomiędzy poszczególnymi elementami, przechodzenie od ogółu do szczegółu;

MYŚLENIE SYNTETYCZNE – polega na myślowym scalaniu rozdzielonych w analizie elementów, proces odwrotny do analizy; polega na umiejętności łączenia w jedną całość rozdzielonych elementów; zdolność wiązania ze sobą zjawisk, zdarzeń, sytuacji, dostrzeganie całości, czyli przechodzenie od szczegółu do ogółu;

MYŚLENIE LOGICZNE – rozumowanie, zdolność do integrowania informacji, umiejętność, dzięki której możemy zrozumieć sens wypowiedzi, rozumiemy czytane książki i magazyny, potrafimy odnieść nowości polityczne do wcześniejszych wydarzeń. Rozumowanie to także umiejętność do logicznego wnioskowania (tzw. wnioskowanie dedukcyjne). Polega ono na tym, że na podstawie przedstawionych przesłanek potrafimy wywnioskować prawdziwe stwierdzenia. proces poznawczy, dzięki któremu są odzwierciedlane ogólne cechy symboli i zjawisk oraz stosunki między nimi; najważniejszymi operacjami myślenia logicznego są: analiza i synteza, porównanie, wnioskowanie, uogólnianie, abstrahowanie;

MYŚLENIE POJĘCIOWE – kształtowanie się pojęć, zdolność rozumowania konkretnego i abstrakcyjnego, zdolność do uogólniania (znajdywanie szerszego pojęcia np. kurtka – czapka to ubrania), klasyfikowania (biurko – krzesło to meble), porządkowania pojęć, dostrzegania różnic i podobieństw między poszczególnymi przedmiotami czy też pojęciami, myślenie za pomocą pojęć i operacji dokonywanych na pojęciach, oderwane od właściwości i cech przedmiotów danych bezpośrednio w spostrzeżeniu;

MYŚLENIE PRZEZ ANALOGIĘ – polega na formułowaniu wniosków na temat danej sytuacji na podstawie podobnej znanej sytuacji, wyciąganiu wniosków z podobieństw między przedmiotami, sytuacjami (np. kończenie zdań typu „Brat jest chłopcem, a siostra jest...”), formułowanie i wyciąganie wniosków na temat danej sytuacji, przedmiotów na podstawie podobieństw między nimi;

MYŚLENIE PRZYCZYNOWO-SKUTKOWE – polega na umiejętności dostrzeżenia związku przyczynowo-skutkowego w jakimś zdarzeniu, kojarzenie, wnioskowanie o prawidłowej kolejności następujących po sobie zdarzeń, umiejętność wskazywania następstw określonych sytuacji, wyszukiwania przyczyn pewnych stanów rzeczy, porządkowania zdarzeń (np. w układaniu historyjek obrazkowych);

NADPOBUDLIWOŚĆ PSYCHORUCHOWA – wzmożona aktywność ruchowa i trudności w koncentracji uwagi. Uzależniona w dużej mierze od czynników środowiskowych, takich jak tłok, hałas czy bodźce wzrokowe; może też mieć związek z rodzajem spożywanych pokarmów. Przykładowo to samo dziecko ujawniając nadpobudliwość psychoruchową w danych sytuacjach, w innych może całkiem dobrze kontrolować swoje zachowanie;

NADWRAŻLIWOŚĆ - obronność sensoryczna, może dotyczyć każdego systemu: dotykowego, wzrokowego, słuchowego, przedsionkowego, rzadko – propriocepcji. Wiąże się z nietolerancją na pewien rodzaj bodźców, które odbierane są jako nieprzyjemne oraz wygórowanymi, nieadekwatnymi reakcjami na nie (obniżony próg pobudliwości). Jest deficytem neurofizjologicznym, a bywa mylnie interpretowana jako problem natury emocjonalnej, ze względu na towarzyszące jej często zachowania takie jak nadpobudliwość, zaburzenia koncentracji uwagi, czasem nawet agresja, itp.

NADWZROCZNOŚĆ, dalekowzroczość – wada wzroku, w wyniku której dziecko źle widzi w dal i z bliska. Osoba młoda z niedużą nadwzroczością może ją wyrównać przez stałe napięcie akomodacji, zarówno przy patrzeniu w dal, jak i (tym większe) przy patrzeniu z bliska. Łączy się to jednak ze zmęczeniem oczu, bólami oczu i głowy, łzawieniem, a niekiedy, u dzieci, z zezem zbieżnym. Duża nadwzroczość obu oczu może powodować obuoczne niedowidzenie;

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ INTELEKTUALNA (UPOŚLEDZENIE UMYSŁOWE) – to zaburzenie rozwojowe, które objawia się znacznym obniżeniem funkcji intelektualnych. Wiąże się z trudnościami w nauce, porozumiewaniu się, wykonywaniu prostych czynności dnia codziennego, zyskiwaniu kompetencji społecznych; może być w stopniu: lekkim, umiarkowanym, znacznym, głębokim;

OBNIŻONA SPRAWNOŚĆ GRAFOMOTORYCZNA – obniżenie sprawności motoryki małej, przejawiające się w trudnościach w pisaniu; objawy: wolne tempo pisania, niechęć do prac pisemnych i rysowania, zaburzona forma graficzna pisma, mała estetyka prac graficznych i pisemnych;

OBNIŻONA SPRAWNOŚĆ MANUALNA – opóźnienie lub nieprawidłowy rozwój motoryki małej, objawiający się opóźnieniem rozwoju prakcji i niską sprawnością ruchową w formie małej precyzji drobnych ruchów;

ODCHYLENIE ROZWOJOWE - opóźnienie rozwoju w stosunku do ustalonych norm o niewielkim nasileniu objawów i ograniczonym ich zakresie;

ORIENTACJA PRZESTRZENNA – orientacja w stronach na płaszczyźnie i w przestrzeni. Jej zaburzenia to brak orientacji w prawej i lewej stronie ciała oraz w kierunkach w przestrzeni (w lewo, w prawo, wyżej, niżej, w przód, w tył, nad, pod, itd.); powodują trudności w rysowaniu (niewłaściwe proporcje i rozplanowanie rysunku), czytaniu (przestawianie liter i części wyrazów, przeskakiwanie linijek), w pisaniu (rozplanowanie kartki, mylenie liter i cyfr o podobnych kształtach, pisanie od prawej do lewej strony);

PAMIĘĆ – zdolność do przechowywania i odtwarzania tego, co usłyszeliśmy, przeczytaliśmy, zobaczyliśmy i doświadczyliśmy. Zapamiętywanie określonej stałej ilości elementów;

PAMIĘĆ BEZPOŚREDNIA, świeża, operacyjna – pamięć pozwalająca zapamiętać i natychmiast odtworzyć zapamiętany materiał;

PAMIĘĆ DŁUGOTRWAŁA – stanowi trwałe magazyn śladów pamięciowych o teoretycznie nieograniczonej pojemności i czasie przechowywania;

PAMIĘĆ FONOLOGICZNA – zdolność zapamiętywania informacji językowej na czas potrzebny do jej przetworzenia;

PAMIĘĆ KRÓTKOTRWAŁA, nietrwała – pamięć utrzymująca się przez pewien czas po zadziałaniu bodźca; wykorzystywana do czasowego zapamiętywania danych zmysłowych lub informacji pobranej z pamięci długotrwałej, czy rezultatów procesów przetwarzania danych w mózgu;

PAMIĘĆ MIMOWOLNA, mechaniczna – zdolność do przyswajania wiedzy w sposób mimowolny, nieuświadomiony; zapamiętuje się coś bez wysiłku i nastawienia, by zapamiętać.

PAMIĘĆ SEKWENCYJNA – zdolność do przyswajania, utrwalania i przypominania sekwencji cyfr, nazw, np. pór roku, posiłków, dni tygodnia, miesiący itp.;

PAMIĘĆ SŁUCHOWA – zdolność do utrwalania i przypominania informacji odbieranych drogą słuchową; zapamiętywanie spostrzeżeń słuchowych werbalnych i niewerbalnych; dzięki temu następuje przyswajanie wiedzy;

PAMIĘĆ WZROKOWA – zdolność do utrwalania i przypominania informacji odbieranych drogą wzrokową, zapamiętywanie spostrzeżeń wzrokowych; dzięki temu następuje przyswajanie wiedzy;

PERCEPCJA – złożony proces poznawczy, który prowadzi do spostrzegania i odbierania przez człowieka wrażeń przy wykorzystaniu zmysłów;

PERCEPCJA SŁUCHOWA – funkcje słuchowo – językowe związane ze słuchem fonemowym oraz umiejętnościami fonologicznymi (analiza i synteza głoskowa i sylabowa), a także pamięcią słuchową; zaburzenia tych funkcji są związane z nieprawidłowym działaniem analizatora słuchowego i mogą objawiać się: trudnością odróżniania podobnych głosek (np. z-s, g-k, d-t), trudnościami w dokonywaniu analizy i syntezy głoskowej słów oraz opuszczaniem lub myleniem liter, końcówek wyrazów, przestawianiem liter, trudnościami w zapisywaniu zmiękczeń, różnicowaniu głosek np. i-j;

PERCEPCJA WZROKOWA – funkcje analizy i syntezy wzrokowej materiału konkretnego (obrazków, kształtów) lub abstrakcyjnego (teksty, zdania, wyrazy) oraz pamięć wzrokowa; zaburzenia tych funkcji związane są z nieprawidłowym działaniem analizatora wzrokowego i mogą objawiać się: myleniem liter o podobnym kształcie (a-o, l-t-ł, m-w-n), myleniem liter podobnych ale o różnym kierunku (b-p-g-d, m-w, n-u), gubieniem elementów graficznych liter (ogonki, kreski, kropki), błędami ortograficznymi;

POZNAWANIE POLISENSORYCZNE – poznawanie wielozmysłowe mające na celu określenie wszystkich cech obiektu; często stosowane, gdy któryś z receptorów (np. wzrok) nie jest w pełni sprawny i do poznania wykorzystuje się pozostałe zmysły;

PRAKSJA – zdolność planowania ruchów; umiejętność wyobrażenia sobie, co i w jaki sposób należy zrobić, by wykonać nowe dla siebie zadanie;

PROPRIOCEPCJA - (kinestezja, zmysł kinestetyczny, czucie głębokie) – zmysł orientacji ułożenia części własnego ciała. Receptory tego zmysłu (proprioceptory) ulokowane są w mięśniach i ścięgnach. Dostarczają mózgowi informacji o tonusie mięśniowym. Dzięki temu zmysłowi wiemy, jak ułożone są nasze kończyny bez patrzenia.

REGRES – spadek, cofnięcie się;

REWALIDACJA – przywracanie człowiekowi pełnej sprawności, proces wychowawczy z zaplanowanymi celami, uwzględniający wiedzę teoretyczną i działanie skierowane na osobę niepełnosprawną; polega na usprawnianiu zaburzonych funkcji rozwojowych i intelektualnych;

ROZUMIENIE NORM SPOŁECZNO-MORALNYCH – zdolność analizowania, oceniania i uświadamiania zachowań preferowanych i akceptowanych społecznie w danej sytuacji;

ROZWÓJ NIEHARMONIJNY – występuje wówczas, gdy poszczególne sfery rozwijają się w różnym tempie, występują dysproporcje pomiędzy sferami;

ROZWÓJ PONIŻEJ PRZECIĘTNEJ – odnosi się do poziomu intelektu badanej osoby będącego na poziomie niższym niż przeciętny, w porównaniu do wieku;

ROZWÓJ POWYŻEJ PRZECIĘTNEJ – określa poziom intelektu badanego, będący na poziomie wyższym od oczekiwanego, w porównaniu do wieku;

ROZWÓJ PSYCHORUCHOWY – proces rozwoju dziecka jako ciąg zmian progresywnych, w których motoryka jest ściśle powiązana z psychiką (całościowością czynności poznawczych i emocjonalno-motywacyjnych); postępuje od chwili urodzenia się dziecka i przechodzi przez kolejne stadia, w których dziecko osiąga coraz wyższy poziom sprawności poszczególnych funkcji;

RÓŻNICOWANIE FONEMÓW – rozpoznawanie elementarnych jednostek języka, jakimi są fonemy;

RYZYKO DYSLEKSJI – występowanie u dzieci do ukończenia I etapu edukacyjnego pewnych objawów, które sygnalizują możliwość wystąpienia w przyszłości specyficznych trudności w czytaniu i/lub pisaniu;

SFERA WERBALNA, słowna – dotyczy badania za pomocą skali inteligencji D.Wechslera, obejmuje funkcjonowanie słowno-pojęciowe, procesy pamięci, umiejętność posługiwania się wiedzą nabytą w ciągu życia; w jej skład wchodzi: zasób wiedzy i słownictwa, sprawność myślenia logicznego na materiale pojęciowym (porównywanie, wnioskowanie, abstrahowanie), rozumowanie arytmetyczne, pamięć słuchowa bezpośrednia, znajomość konwencjonalnych standardów zachowań, rozumienie i interpretowanie norm funkcjonowania społecznego;

SFERA WYKONAWCZA, bezsłowna – dotyczy badania za pomocą skali inteligencji D.Wechslera, obejmuje praktyczne funkcjonowanie przestrzenno-spostrzeżeniowe, głównie zdolność myślenia logicznego w oparciu o konkrety materiału spostrzegany wzrokowo, w skład wchodzi: spostrzegawczość i pamięć wzrokowa, zdolności rozumowania na materiale konkretnym (obrazkowym), analiza i synteza wzrokowa (odpowiedzialne np. za poprawne pisanie i czytanie);

SENSORYZMY - widoczne w zachowaniu osoby przejawy zaburzeń w odbiorze i przetwarzaniu bodźców zmysłowych (integracji sensorycznej). Najczęściej obserwowane są u osób z zaburzeniami rozwoju o różnym charakterze;

SŁOWNIK BIERNY – zasób słów, których znaczenie dana osoba rozumie, ale niekoniecznie używa w codziennej komunikacji;

SŁOWNIK CZYNNY – zbiór słów, którymi dana osoba posługuje się w procesie porozumiewania się i tworzenia tekstów;

SŁUCH FONEMATYCZNY – zdolność wyodrębniania i identyfikowania dźwięków mowy; pozwala wyodrębnić z potoku mowy słowa, w słowach - sylaby, w sylabach - głoski, uchwycić kolejność głosek w wyrazie oraz odróżnić poszczególne głoski;

SPECJALNE POTRZEBY EDUKACYJNE – potrzeby, które w procesie rozwoju dzieci i młodzieży wynikają z ich niepełnosprawności lub są efektem innych przyczyn trudności w uczeniu się; odnoszą się do uczniów, którzy nie mogą samodzielnie podołać wymaganiom obowiązującego programu edukacyjnego, którzy są w stanie kontynuować naukę, ale potrzebują pomocy pedagogicznej w postaci specjalnych form i metod pracy, dostosowanych do ich potrzeb, możliwości i ograniczeń lub specjalnego programu nauczania i wychowania;

SPECYFICZNE TRUDNOŚCI W UCZENIU SIĘ – syndrom zaburzeń uczenia się: czytania (dysleksja), opanowania poprawnej pisowni (dysortografia), którym często towarzyszy niski poziom graficzny pisma (dysgrafia), nabycia biegłości w procesach matematycznych (dyskalkulia); trudności te nie wynikają z obniżonych zdolności intelektualnych, wad rozwojowych, błędów dydaktycznych szkoły ani zaniedbań środowiskowych; mogą się one zmniejszać w wyniku intensywnych ćwiczeń zaburzonych funkcji;

SPOSTRZEGAWCZOŚĆ - umiejętność zwracania uwagi na szczegóły, dostrzegania nowych elementów, odróżniania elementów znanych od mniej znanych;

SPRAWNOŚĆ MANUALNA – sprawność rąk w zakresie szybkości i precyzji ruchów; poziom rozwoju praktyki, czyli opanowania drobnych ruchów precyzyjnych rąk, specyficznych dla człowieka, wpływa m.in. na opanowanie samoobsługi, poziom graficzny pisma, itd.;

STYMULACJA WZROKOWA – pobudzanie do lepszego funkcjonowania wzrokowego poprzez zapewnienie właściwych warunków (odpowiednie do dysfunkcji oświetlenie, wyraźny kontrast obiektu i tła, zachowanie optymalnej odległości od obiektu) oraz stosowanie ćwiczeń usprawniających widzenie (ćwiczenie pamięci wzrokowej, spostrzegawczości poprzez właściwą organizację pracy na płaszczyźnie, zaznaczanie linii);

SYNTEZA GŁOSKOWA I SYLABOWA – umiejętność scalania głosek i sylab w słowa;

SYSTEM FM – urządzenie współpracujące z aparatami słuchowymi, przenosi sygnał drogą radiową z nadajnika do odbiornika przy aparacie słuchowym, pozwala słyszeć wyraźnie głos nadawcy nawet z dalszej odległości, eliminuje zakłócenia i hałasy;

TEMPO UCZENIA SIĘ WZROKOWO-RUCHOWEGO – szybkość uczenia się pisania symboli graficznych oparte na koordynacji oka i ręki; jest mierzone jednym z podtestów skali D. Wechslera;

UMIĘJĘTNOŚĆ WERBALIZOWANIA CECH NADRZĘDNYCH I UOGÓLNIANIA - polega na ujęciu za pomocą słów/zdań tego w spostrzeganych przedmiotach, osobach, zjawiskach co ma kluczowe/najważniejsze znaczenie, ujęcie całościowe, podsumowujące;

UWAGA – określenie wielu procesów poznawczych człowieka odpowiedzialnych m.in. za zdolność koncentracji na określonych bodźcach oraz umiejętności odrywania się od jednego bodźca i skupiania na innym; stan „bycia w pogotowiu”: zauważania, słuchania, koncentracji;

WCZESNE WSPOMAGANIE ROZWOJU – forma specjalistycznych zajęć terapeutycznych dla dziecka i wspierających jego rodzinę mających na celu pobudzenie psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka od chwili wykrycia niepełnosprawności do czasu podjęcia nauki w szkole;

WERBALIZACJA – przedstawianie, wyrażanie czegoś za pomocą słów;

WYKRYWANIE SERII – zdolność poznawczego (za pomocą umysłu) odnalezienia relacji między dostrzeżonymi elementami rzeczywistości (otaczającego świata);

ZABURZENIA ROZWOJOWE – charakteryzują się poważnym zniekształceniem (zaburzonym w stosunku do norm rozwojowych) funkcjonowania intelektualnego, emocjonalnego, społecznego i ruchowego;

ZABURZENIA ZACHOWANIA – występowanie zachowań, które nie są akceptowane społecznie; istotne odstępstwa od normy rozumianej jako zasady moralne, obyczaje i zwyczaje przyjęte w danym środowisku;

ZABURZENIE KINESTETYKI ARTYKULACYJNEJ – zaburzenie czucia ułożenia narządów artykulacyjnych względem siebie; brak informacji o ruchach własnych narządów mowy; dziecko jest świadome brzmienia danego dźwięku, ale ma trudności w ułożeniu własnych narządów artykulacyjnych tak, by powstał oczekiwany dźwięk;

ZABURZENIE ORIENTACJI PRZESTRZENNEJ – przejawia się brakiem umiejętności określania stron własnego ciała oraz rozróżniania kierunków w przestrzeni;

ZABURZENIE PAMIĘCI SEKWENCYJNEJ – trudności zapamiętywania i przypominania sobie nazw, szczególnie gdy tworzą one określone ciągi, np. nazwy posiłków, dni tygodnia, miesiący, również tabliczka mnożenia;

ZABURZENIE PERCEPCJI SŁUCHOWEJ – zakłócenie spostrzegania, rozpoznawania, różnicowania, analizy i syntezy dźwięków; powoduje m.in. zaburzenie mowy lub problemy w czytaniu i pisaniu ze słuchu;

ZABURZENIE PERCEPCJI WZROKOWEJ – zakłócenie rozpoznawania, rozróżniania i interpretowania bodźców wzrokowych oraz ich analizy i syntezy; powoduje np. trudności w prawidłowym spostrzeganiu i zapamiętywaniu obrazu, w orientacji przestrzennej, w wykonywaniu czynności pod kontrolą wzroku;

ZABURZENIE SŁUCHU FONEMATYCZNEGO – brak zdolności rozróżniania dźwięków mowy; dziecko z zaburzonym słuchem fonematycznym dobrze słyszy słowa, lecz nie potrafi różnicować pojedynczych dźwięków lub złożyć ich w całość; nie potrafi z potoku słyszanej mowy wyodrębnić słów, w słowach - sylab, a w sylabach – głosek;

ZAJĘCIA DYDAKTYCZNO-WYRÓWNAWCZE – organizuje się dla uczniów mających trudności w nauce, w szczególności w spełnianiu wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej kształcenia ogólnego dla danego etapu edukacyjnego;

ZAJĘCIA KOREKCYJNO-KOMPENSACYJNE – organizuje się dla uczniów z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi lub specyficznymi trudnościami w uczeniu się; mają na celu korekcję, czyli usprawnianie zaburzonych funkcji poznawczych i ruchowych oraz ich współdziałania, a także kompensację, czyli usprawnianie funkcji prawidłowo rozwijających się celem wspomagania tych słabiej funkcjonujących lub częściowego ich zastępowania;

ZAJĘCIA REWALIDACYJNE – organizuje się dla uczniów niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego; mają na celu rozwijanie, usprawnianie, wzmacnianie najsilniejszych i najmniej uszkodzonych funkcji psychicznych i fizycznych, optymalne usprawnianie i korygowanie funkcji zaburzonych i uszkodzonych, kompensowanie braków, czyli wyrównywanie ich przez zastępowanie oraz stymulowanie rozwoju;

ZAKRES SŁOWNICTWA – ilość słów, zwrotów, jakimi dziecko posługuje się w mowie;

ZESPÓŁ ASPERGERA – zaburzenie rozwojowe, mieszczące się w spektrum autyzmu; cechy charakterystyczne to: trudności w nawiązywaniu interakcji społecznych, w rozumieniu emocji i akceptacji zmian, zaburzenia funkcjonowania językowego (np. w werbalizowaniu emocji, rozumieniu przenośni) oraz specyficzne, głębokie zainteresowania, często nieadekwatne do wieku i graniczące z przymusem; nie wiąże się z opóźnieniami w rozwoju umysłowym, ale cechuje się bardzo nieharmonijnym rozwojem poszczególnych funkcji intelektualnych;

ZDOLNOŚĆ KLASYFIKOWANIA i UOGÓLNIANIA – polega na ujmowaniu właściwości i cech wspólnych dla przedmiotów, zjawisk, sytuacji, stanów (łatwiejsze jest ujmowanie różnic niż podobieństw).